

Klic TRIGLAVA

LETO XIV.

29. JULIJA 1961.

ŠTEV. 266.

„MATI IN UČITELJICA“

Dasi po vsej pravici lahko smatramo novo okrožnico papeža Jane za XXIII. kot nadaljevanje in dopolnitev socialnih okrožnic njego = vih predhodnikov tja do sedemdeset let nazaj, je vendar enciklika "Mater et Magistra Gentium" mnogo več: odločno zagovarja v svobod = nem gospodarstvu intervencijo države, kadar odpovedo vsa druga sred = stva, da bi revnejši postali bogatejši in bolj enaki s tistimi, ki = stoje gmotno bolje. Cerkev seveda še vedno brani zasebno lastnino = tudi proizvajalnih sredstev - kot neodtujljivo pravico slehernega = človeka in smatra materialni dobrobit drogovrstnega pomena, poudar = jajoč, da je Duh in ne Materija, ki nareja človeka podobnega Bogu. Toda bogastvo mora biti porazdeljeno bolj pravično in nikakor pre = puščeno dobri ali slabi volji peščice, ki ji je zakon o ponudbi in = povpraševanju začetek in konec tega sveta. Iz tega sledi, da imajo = delavci pravico do soodločanja v podjetju, v katerem so zaposleni, = in da je država tista, ki mora poseči vmes, kadar neko podjetje ne = služi več skupnosti ampak le koristim nekaj izbrancev.

Papež se je odločno zavzel za nerazvite narode, katerim so bo = gatejši narodi moralno dolžni pomagati, ne da bi svojo pomoč vezali = na kakršnekoli politične ali gospodarske pogoje; istočasno pa je o = pozoril gospodarsko manj srečne narode, naj ne pozabijo na duhovne = vrednote.

Okrožnica med drugim še opozarja na pretečo nevarnost, če se = ne bo kmetijstvo vzporedno razvijalo z industrijo in če oblasti ne = bodo posvečale večje pozornosti poljedelskim skupnostim in s tem za = gotovile vzporednega napredka med mestom in deželo.

Dasi je nova okrožnica naletela predvsem na levici na ugoden = sprejem, je vendar še prezgodaj zaključevati, kakšne bodo globlje = posledice na dolgo dobo. Jasno pa je, da se je Cerkev znova in to = pot še odločneje postavila v obrambo ponižanih in razžaljenih. Bolj = kot kdajkoli doslej je sprejela mednarodni položaj in naravna de = lavska stremljenja kot dejstvo. Oboje je vključila v svoj okvir = moralnega nauka, ki ga dosledno oznažja skozi stoletja. Ko je tako = na praktičen način pokazala pot, ki jo naj hodi človeštvo v medna = rodnih in socialno-političnih ozirih, je tudi v tem pogledu spreje = la borbo, ki ji jo je napovedal komunizem. Istočasno je izgledila ti = sto ostrino, ki je doslej mnogokje obstojala med Cerkvijo in Levi = co. Če prav slutimo, utegne poleg praktičnega socialnega pomena ta = okrožnica igrati v prihodnjih desetletjih tudi tisto politično vlo = go, ki jo Cerkvi nujno vsiljuje sodobnost, vlogo, ki je socialne o = krožnice predhodnikov Janeza XXIII. niso mogle igrati.

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Prav = da". Njeno mnenje predstavljajo le tisti prispevki, ki so podpisani = od izvršnega odbora.

Naš naslov: BM/TRIGLAVA, London W.C.1

OBISK IN MANJŠINA

Obisk italijanskega zunanjega ministra Segnija v Jugoslaviji vnovič potrjuje staro dejstvo, da titovci zamiže tudi na obe očesi, ko pozdravljajo sosede, če si od tega obetajo gospodarske koristi. Slovenska manjšina kljub šolskemu zakonu še zdavnaj ne more biti zadovoljna s svojim položajem. To je pokazala tudi soglasnost vseh treh vlog, ki so bile naslovljene na min. predsednika Fanfanija ob njegovem obisku v Trstu, kot poročamo na drugem mestu. Toda v Beogradu se kljub temu omladno hvalisali jugoslovansko-italijanske odnošaje in so le migogrede omenili lepo misel, naj bo manjšina most do razumevanja in sodelovanja med obema državama.

Ta misel je res sijajna in bi se je Slovenci povsod z veseljem oprijeli, če bi bila podprta z dejanji, katerih na žalost primanjkuje tako na italijanski kot na jugoslovanski strani. Italijani so od sile kratkovidni, da ne uvidijo, kako bi jim v drugi polovici dvajsetega stoletja zadovoljna manjšina lahko koristila. Še tako zabita šovinistička butica mora dojeti, da se meja z Jugoslavijo nikakor ne bo spremenila Italiji v prid, ker je lokalnim vojnem v Evropi odklenkalo, velike vojne pa si nihče ne želi. Da reši vsaj sedanjo tenko bilko slovenskega ozemlja, s katero se Trst oklepa mačehe Italije, mora celo šovinist priti do spoznanja, da je zadovoljstvo slovenskega prebivalstva bistvenega pomena. Menda si nihče ne želi ponovitve nasilnih dejanj iz južne Tirolske na vzhodni meji.

Italijanom bi se lahko posvetilo, da bodo imeli med demokratičnimi Slovenci lojalne državljane, če bodo z njimi pravično postopali. Če hočejo svobodno in demokratično Italijo, morajo poskrbeti tudi za drobec prebivalstva na vzhodni meji. Zamislijo naj se tudi ob dejstvu, da slovenski glasovi pomagajo Komunistični partiji Italije do enega poslanskega mesta. V interesu italijanske in slovenske demokracije bi bilo, da si demokrati medsebojno pomagajo. Italijanski demokrati bi morali prenehati metati polena pod noge Slovincem brez razlike, pa bi verjetno kmalu opazili, da se čudoma zmanjšujejo komunistični glasovi v Trstu. Kot eden od stebrov Atlantskega pakta bi si morali šteti v čast in dolžnost, da komunistom onstran meje pokažejo vrline demokracije v svojem postopku z manjšino.

Na žalost Italijane še ni pamet srečala do te mere. Komaj letošnjega februarja se je po Trstu razlegalo kričanje nespametnih množic, ki so želele smrt Slovincem. Kar kriče fakini, bi morali politiki z dejanji pobijati. Nekaj vljudnih besed ob obisku v Beogradu nikakor ne zadostuje. Krivda za pomanjkanje pametnih italijanskih dejanj pade tudi na titovske oblastnike v Jugoslaviji, ki se ne potegnejo za manjšino, kot bi bilo pričakovati od matične države. Brigajo se le, kako se bodo obdržali na oblasti in skrbe jih gospodarske zadeve. Jugoslovanski izvoz v Italijo je padel baš v času, ko naj bi novi devizni predpisi pomagali zunanji trgovini. Tem zadevam so posvetili največ pozornosti v razgovorih s Segnijem. Kot Slovincem in Jugoslovanom se nam res za malo zdi, da je Jugoslavija pod Titom vedno v položaju berača, ki se poteguje za drobtine z bogatinove mize in se zato ne more potegniti za pravice bratov. Zaradi titovske politike je Jugoslavija v manjvrednem položaju tako do Avstrije kot do Italije.

Titovska krivda Slovincem v Italiji še ni splošno očita. Še vedno vidijo v titovskih lutkah svoje vodnike in zapravljajo svoje glasove po njihovih navodilih celo za italijanske stranke. Slepota teh Slovencev je huda, posebno ker titovske lutke naravnost škodijo slovenski stvari. Z napadi na demokratske voditelje vnašajo zmedo in apatijo med slovenske volivce; a v vsakdanjih zadevah, ko bi bilo treba skupno pritisniti na Italijane za to ali ono pravico, škodujejo skupnemu nastopu in pomagajo Lahom. Ob pomanjkanju prave pameti pri Italijanah je namreč neizbežno, da Slovenci nastopijo skupaj za skupne pravice, če hočejo kaj doseči. Demokratski voditelji so izbrali težko, a pravo pot, ko so se pričeli potegovati za sodelovanje. Kot poročamo, pa to pot niso uspeli. To seveda pomeni, da je še dolga pot do sodelovanja, a jasno je, da bi enkrat uspeh pomagal k drugemu v podobnem konkretnem

primeru in tako dalje, dokler sodelovanje ne bi prišlo v navado in ga titovci ne bodo mogli odpovedati, da se ne osamijo.

Titovsko oklevanje in intrigiranje pri sodelovanju kaže na sterilnost komunistične politike. Svoje dni so bili revolucionarji in ti ste dni se je bilo nevarno pajdašiti z njimi, ker so neutrudno vrtali proti svojemu cilju in so bili brezobzirni tako do nasprotnikov kot do zaveznikov. Zdaj so dosegli svoj cilj - dokopali so se do oblasti. Njihov ogenj se je ugasnil. Postali so konzervativci, ki se z vsemi štirimi oklepajo osvojenega in se debele za pečjo. Zato se celo onstran meje boje sodelovati z demokrati, katere žene narodno prepričanje in slovenska zavest. Boje se poštenega tekmovanja, ker čutijo, da imajo demokrati v svobodni državi prednost. A kar zadeva Slovence na desnem krilu, bi dejali, da podzavestno ali zavestno zapadajo manjvrednostnemu kompleksu, ko se boje vsakega skupnega nastopa. Kdor zaupa v svojo idejo in organizacijo, temu se v politiki ni treba bati priložnostnih partnerjev, ki jih od časa do časa narekuje politična nujnost. Kdor pa je v naprej prepričan, da ga bodo nasprotniki spet izigrali, tak pa ne bi nikdar smel vtakniti svojega nosu v politiko, ker zanjo ni pripravljen.

UZAKONJENI CVEKI

Slovenske šole v Italiji so končno uzakonjene. Sredi junija je tudi šolska komisija italijanskega senata sprejela zakonski osnutek, ki je bil potrjen od komisije poslanske zbornice; ker ni bilo ugovorov, je osnutek postal zakon in Slovenci v Italiji so si glede šol zadovoljno oddahnili. Zakon sicer ne prinaša velikih dobrot niti ne daje Slovincem novih prednosti, ampak v glavnem le potrjuje, kar je obstajalo že vsa leta po vojni. Pa vendar pomeni velik uspeh in vzbuja zadovoljstvo, ker daje že obstoječim slovenskim šolam trdno pravno podlago in priznanje kot rodnim učnim ustanovam.

Po italijanskem pravu mora biti namreč vse natančno zapisano, če naj bo veljavno; česar zakon izrecno ne predvideva, tudi dolga praksa ne utrdi. Tako so bile slovenske šole takorekoč postavljene na pesku. ustanovljene so bile pod zavezniškim pokroviteljstvom in so uspevale tudi po italijanski mirovni pogodbi in zasedbi Trsta. Toda ves čas so bile brez pravne osnove. Kar se vzdrževanja tiče, so bile odvisne od muhavosti oblasti. Učiteljske plače in pokojnine so pravno vzete visele v zraku. Učencem in dijakom pa ni bilo zagotovljeno, da imajo spričevala sploh kakšno uradno veljavo. Malo zadovoljstva je morda nudil občutek, da cvek ni bil zakonit; a neprijetnost, če ti matura ne bi bila priznana, bi bila huda.

Vsa ta negotovost se z uzakonitvijo neha. Slovenske šole na Tržaškem in Goriškem stoje zdaj na trdni zakonski podlagi. Čeprav so si Slovenci prizadevali, da bi dosegli iste pravice tudi za Beneško Slovenijo, jim to ni uspelo. Če hočejo Beneški Slovenci svoje šole, naj se sami potegnejo zanje, so rekli v Rimu. Kot smo že omenili v enem od uvodnikov junija meseca, ni bilo med tami, ki govore slovenski le doma in v cerkvi, potrebnega odziva; pokazalo se je pač, da so brez šol v materinem jeziku izgubili duhovno oporo. Po drugi strani se je pokazalo, kako so take šole neobhodno potrebne ne le za slovensko vzgojo, ampak tudi za splošno izobrazbo.

Vzgojiteljem je namreč jasno, da ima otrok velike težave, če pade v šolo s tujim učnim jezikom, ki ga od doma ni vajen. Prav lahko se pripeti, da končno ne bo obvladal ne materiščine ne tujega jezika; ostal bo polpismen rovtar brez prave izobrazbe, za katero je vsaj en jezik nujno potreben. Braz izobrazbe pa bo v modernem svetu dobil le najslabše delo in najnižji zaslužek. Tako se bo vrtil v začaranem krogu revščine in zapostavljenosti: ker nima izobrazbe, se ne zna uveljaviti in ker se ne zna uveljaviti, ne zahteva šol, ki bi mu nudile potrebno izobrazbo.

Narodne manjšine pomenijo nekaj le kot izobražene manjšine. Da se tega Slovenci v Italiji zavedajo, so pokazali pri pripravljanju

šolskega zakona, kjer so sodelovali vsi brez strankarskih razlik. Pa vendar ta zavest ni tako splošna, da bi se z njo lahko bahali. Pomanjkljivosti so tako pri vzgojiteljih kot pri starših. Prvi krive starše, češ da ne pošiljajo vseh otrok v slovenske šole; drugi pa se pritožujejo, da slovenske šole zaostajajo za italijanskimi, ker učitelji in profesorji niso dobro podkovani. Na novi podlagi, z dobro voljo in požrtvovalnostjo, bodo morda odpravili tudi te pomanjkljivosti.

Kdo je sovražnik?

V posebnem poročilu posnemamo danes glavne točke iz intervjuja, ki ga je imel Aleksander Ranković z direktorjem in urednikom beograjske POLITIKE o emigrantih in ureditvi njihovih odnosov do Jugoslavije

Nobenega dvoma ni, da bi večina emigrantov želela ureditvi svoje odnose z domovino, bodisi kot jugoslovanski državljani, ki živijo na tujem, bodisi kot tuji državljani z izpisom iz jugoslovanskega državljanstva. Nobenega dvoma tudi ni, da bi večina emigrantov rada obiskala svojo domovino in vzdrževala normalne odnose s svojimi rojaki. Vprašanje, ki se postavlja, je edino v tem: kdaj bo kak emigrant zvedel, da se nahaja na listi "težkih vojnih zločincev ali organizatorjev in aktivnih sodelavcev pri sovražnem delovanju iz tujine proti novi Jugoslaviji?" Mar šele takrat, ko bo stopil na jugoslovanska tla in ga bo Tajništvo za notranje zadeve povabilo na razgovor, odnosno ko bo kakšen lokalni prenapetež na lastno pobudo ali pa na povelje od zgoraj organiziral kakšno demonstracijo proti emigrantu, kar bo potem omogočilo na čisto legalen način intervencijo oblasti?

Če sta Ranković in njegova vlada iskrena v svojih namerah, naj poskrbita, da se objavi uradna lista vseh zgoraj navedenih "nezaželenih elementov" v ravnanje emigrantom in lastnim partijcem. To bi mogel biti prvi korak v pravcu normalizacije odnosov. Pavšalno pozivanje na ureditev odnosov z novo Jugoslavijo brez take liste pa ne bo dalo zaželenega rezultata ne Titovi vladi ne emigrantom.

UREDNIŠTVO

Novi ljubljanski "župan" je postal ing. Marijan Tepina. S ozirom na položaj, ki ga je dobil dosedanji predsednik mestnega sveta Marijan Jenko, je mogoče sklepati, da po svojih sposobnostih ni ustrezal položaju župana. Ing. Tepina je delal že prej v vladi LR Slovenije in je nazadnje bil direktor Zveznega zavoda za urbanizem, komunalna in stanovanjska vprašanja. Videl je tudi nekaj sveta.

Bivši režiser ljubljanske Drame in dosedanji režiser beograjskega gledališča **Bojan Stupica** je bil izvoljen od gledališkega sveta za direktorja beograjske Drame.

V Ljubljani so ustanovili Visoko šolo za politične vede. Za prvega direktorja je bil imenovan Dr. Heli Modic, visok komunistični funkcionar. Šola bo imela štiri katedre: za dialektični in zgodovinski materializem, sociologijo in zgodovino civilizacije; za politično ekonomijo, gospodarski sistem FLRJ in politično ekonomsko zgodovino Jugoslavije, za mednarodno ekonomsko problematiko, na četrti katedri pa bodo predavali o mednarodnih odnosih in zunepolitiki Jugoslavije, delavskem gibanju in politični geografiji. V šoli, ki se bo začela 1. oktobra, bo vsak slušatelj obvezno študiral po en tuj jezik.

POVERJENIKA KLICA TRIGLAVA: Mrs. Pavla Miladinović, 12 Oxford Rd, Ingleburn, N.S.W., Avstralija; Mr. T. Kremžar, 11010-109A Avenue, Edmonton, Alta Canada. - NAROČNINA: E 1-4-0, EA 1-10-0, \$ 3.50, NF 12.-, DM 13.-, Sch 40.-, Lt 2000 na leto; avijonska dostava: dvojna cena.

SODELOVANJE V TRSTU

(Poročilo dopisnika, ki se je pred kratkim vrnil iz Trsta)

Več mesecev so se na Primorskem prizadevali za skupni slovenski nastop pred italijanskimi oblastmi za doseg zaščitnega zakona. Končno je bil 19. marca ustavljen skupni odbor, v katerega pa niso vstopili Slovenci iz Komunistične partije Italije in pa Slovenska katoliška skupnost iz Trsta; prvi so taktično odlagali odločitev, druga pa je izjavila, da je voljna sodelovati le v važnih konkretnih zadevah. Prigovarjanje, da bi Skupnost spremenila svoje stališče, ni rodilo uzpeha. V odboru je bila nato ustanovljena komisija, ki naj bi prosila za sprejem ob napovedanem obisku (21. junija) ministrskega predsednika g. Fanfanija in ki naj bi za to priliko izdelala primerno vlogo. Do tu, lahko rečem, je več ali manj šlo, kljub raznim "dialektičnim težavam", še kolikor toliko v redu. Potem pa so se pričele nerodnosti, za katere vse kaže, da so bile premišljene. Stališče Demokratov je bilo, da naj skupni Odbor kot tak predstavi slovensko manjšino g. Fanfaniju. Zdrava pamet je vendar to narekovala. Stališče komunistov se je dalo razbrati iz raznih prizadevanj, da bi bili Slovenci predstavljeni mimo tega skupnega Odbora preko zastopnikov političnih organizacij ali krajevnih izvoljenih predstavnikov. V takšni kombinaciji bi imeli kajpak glavno besedo komunisti obeh veroizpovedi, ker imajo večino podeželskih občin v rokah in njihove organizacije rastejo kot gobe po dežju. Jasno je torej bilo, da gre za komunistično intrigo. Tako ni bilo nič iz skupnega nastopa in pred g. Fanfanijem sta se končno pojavili dve povsem ločeni delegaciji: levičarska (s podeželskimi župani na čelu) in demokraskatoliška (goriška SDZ, tržaška SKS, prosvetne organizacije in zastopnik študentov). Tržaška SDZ se ni priključila nobeni delegaciji; zato je njen predsednik dr. Agneletto poslal g. Fanfaniju priložnostno pismo. Svoje stališče je tržaška SDZ utemeljila takole: "Nastal je položaj, v katerem bi nastop Slovenske demokrasko zveze v Trstu v okviru enostransko pobarvane in okrnjene delegacije v očeh javnosti pomenil, da se SDZ v Trstu odreka načelu dejanskega ter vsestranskega sodelovanja in idejnim smernicam, ki so osnova njenega dela. SDZ tega ne more storiti in zato ne bo sodelovala pri pripravljajočih se nastopih, ki so nezadostno nadomestilo tega, kar si Slovenci v Italiji želijo in kar rabi-jo; tega, kar je tudi z državnega vidika edino umestno in potrebno, če hočemo tvorno in trezno sodelovati pri reševanju manjšinskih vprašanj, ki ne smejo biti predmet neslovenskih strankarskih špekulacij."

Vendar pa je možno reči, da so bile v bistvu zahteve vseh delegacij in predstavk soglasne in da je mogel g. Fanfani spoznati kar tare Slovence.

Sprejem in vloge imajo za Slovence dvojen pomen. Na zunaj je pomembno, da so prišli slovenski zastopniki naravnost do ministrskega predsednika in opozorili na pereče slovenske probleme. Fanfani ima dovolj skrbi z avstrijsko manjšino na južnem Tirolskem, kjer so prav takrat pokale bombe. Menda je toliko pameten, da uvidi, da je zadovoljna manjšina mnogo bolj prijetna od nezadovoljne, ki se zateče k nasilju. Nezadovoljstvo pri Slovencih povzročajo predvsem šovinistični predsodki Italijanov, ki so v Trstu in Gorici mnogo hujši kot v Rimu; važno je da zve Fanfani za pritožbe in priporočila iz prvega vira in ne skozi postranske in pristranske kanale.

Na znotraj je pomembno, da Slovenci v Italiji še zdaj niso dojeli kako važno je za manjšino, da nastopa enotno, kadar gre za obrambo njenih življenjskih vprašanj. Nepoučeni bi smatral, da je samo po sebi umevno, da se bodo Slovenci skupaj zavzemali za skupne pravice; a s tem bi pokazal, kako slabo pozna razmere. Prvič so Slovenci razdeljeni na tri italijanske upravne pokrajine. Tisti v Tržaški pokrajini imajo po londonskem sporazumu o Trstu iz leta 1954 obljubljenih največ pravic. Oni v goriški pokrajini so nekoliko na slabšem, ker jih zadeva le mirovna pogodba in italijanska ustava, ki je raztegljiva kot harmonika. Tisti v videmski pokrajini, ki so bili od nekdanj pod Italijo, pa so v

tako slabem položaju, da jim oporekajo celo pravico, biti manjšina. Prvi napor Slovencev bi naj bil usmerjen na izenačenje pravic za vse na tržaški osnovi, ki je najbolj ugodna.

Fratelanca

Drugič so Slovenci razbiti po strankah. Velik del na Tržaškem jih voli za italijansko komunistično partijo. Krajevni partijski kolovodje je Vidali, španski borec in komunist mednarodnega slovesa s stalinskimi nagnenji. Vidali in Titovci so kakor pes in mačka; mednarodna solidarnost proletariata se razbije na devinskih čerih. Titovci so po Babičevem odhodu ostali brez pravega vodnika; voditelji so lutke, niti pa vlečejo iz Ljubljane. Z italijanskimi socialisti se vežejo v neslavni "fratelanci", kjer proletarska enotnost rada poplavi slovenske narodne interese. Tržaški socialistični voditelji niso naivni možje; najprej so politiki in Italijani in šele potem socialisti. Titovske lutke se po sposobnosti z njimi ne morejo meriti in zato večkrat kratko potegnejo.

Fratelanca se je na Goriškem razpasla do take mere, da so titovci uradno razpustili svojo politično organizacijo, češ da se bodo skupaj z Italijani borili za socializem. Slovenski demokrati, ki jim je bilo več do narodnih kot do strankarskih interesov, so jih zaman svari-li, da bodo slovenski glasovi utonili v italijanski stranki brez sledu in brez haska. Demokratska zveza na Goriškem je zdaj edina slovenska politična organizacija. Ima to prednost, da v njej lepo sodelujejo vsi demokratični Slovenci v skupno korist. Zaslugo za to je treba pripisati dejstvu, da sta voditelja dr. Kacin in dr. Sfiligoj politika v dobrem pomenu te besede.

Na Tržaškem pa imajo poleg Demokratske zveze še slovensko kato-liško skupnost, o kateri moram pri najboljši volji reči, da gleda na politiko s predvojnega kranjskega stališča. Pri slabši volji bi rekel, da je zgrešila čas in kraj udejstvovanja, pa tudi smisel. Svoj čas je imela ta skupina svojo Krščansko socialno zvezo, a so ji jo titovci z dr. Besednjakom na čelu prav po otročje iztrgali iz rok, ker je proti-titovska večina nepolitično kuhala mulo, se ni udeležila občnega zbora, pa jo je navzoča manjšina preglasovala. Od takrat ta skupina nima poli-tične organizacije, ampak jo je mogoče šteti le za omizje, čeprav ji vsaj posrednega vpliva ni mogoče zanikati. Med duhovniki tržaške škofi-je je namreč po slovenskih farah nekaj beguncev, ki so sicer dobri Slo-venci, a politično jih vodijo kranjske tradicije in ne trmasta primor-ska narodna zavest.

Demokratični voditelji so torej stali pred ogromno nalogo, da do-sežejo skupen nastop Slovencev vseh barv od rdeče do črne. Vodila jih je misel, da je skupni nastop iz narodnega vidika nujno potreben. Če do njega ne pride, bo kmalu sledil čas, ko v Italiji ne bo ne Slovencev-demokratov, ne Slovencev-komunistov, ne Slovencev-katoličanov, ne Slo-vencev-brezbožnikov, ker enostavno ne bo več Slovencev. Komunisti še vedno lahko sreča pamet in ga spreobrneš, Slovenca pa več ne obudiš.

Razpoloženje

Poleg tega so demokratični voditelji bistro ocenili razpoloženje med Slovenci, katerega sem spoznal, ko sem kupoval sukanec v neki tr-žaški trgovini. Olajšano sem ugotovil, da prodajalec govori po sloven-sko in sem izrazil svoje veselje. "Ma kaj mislite," je rekel prodaja-lec, "saj nas je še veliko Slovencev na Tržaškem. Če bi vsi skupaj dr-žali, bi tudi proti Italijanom nekaj pomenili." Slovenski demokratični voditelji so tako bili prepričani, da prav delajo, in so videli, da je ljudsko razpoloženje na njihovi strani. Toda pot do dosege sodelovanja je bila dolga in ovire na levi in desni velike.

Na desni so izražali kategorično stališče, da s komunisti ni so-delovanja. Kaj so mislili demokratični voditelji, lahko vidimo iz novo-letne izjave dr. Branka Agneletta (KT jan. 1961), da sodelovanje Sloven-cev pri potegovanju za pravice ne pomeni edinosti, ker so strankarske razlike za to prevelike. Bilo jim je jasno, da titovci in komunisti ne bodo menjali barve, čeprav pristanejo na sodelovanje. Zavedali so se, da

bodo rdeči nasprotniki poskušali demokrate izigrati. Toda obenem so se počutili dovolj močne in dovolj izkušene, da se niso bali pogajanj.

Edinost je bila titovsko geslo v tistih časih, ko so še upali, da bodo premamili demokrate. Od takrat so uvideli, da se jim demokrati ne bodo pustili prevariti. Za enakopravno sodelovanje pa se titovci nikdar niso posebno navduševali; ne ugaja jim, ker so nagnjeni k totalitarnosti. Prav smešno je, da imajo totalitarne ambicije tudi lutke, ki zdaj vodijo titovske Slovence v Italiji. Čeprav delajo po navodilih iz Ljubljane, se ta navodila ravnajo po poročilih, ki jih pošiljajo iz Trsta. Lutke v Trstu pa se predvsem boje, da bi izgubile svoje položaje in temu primerno prikrajajo poročila ter grizejo svoje demokratične nasprotnike, v katerih vidijo nevarne tekmece. Veliko prednost jim nudi njihov PRIMORSKI DNEVNIK, ki je nekakšen križanec med ljubljanskim DELOM in socialističnim AVANTIjem ter je poln pristranskih poročil in zabeljen z obrekovanji in napadi na demokratske voditelje. Dnevniku se 14-dnevna DEMOKRACIJA in tedenski KATOLIŠKI GLAS ne moreta dovolj uspešno postavljati ob robu.

Vpraševal sem se, ko sem zapuščal Trst, kdaj bodo spoznali Slovenci v Italiji in predvsem njihovi vodniki na levici in desnici, da so trenutki v razvoju narodov in predvsem manjšin, ko gre resnično za biti ali ne biti. Danes se odloča usoda Slovencev, ki bodo v Trstu ali na Goriškem živeli čez 50 let in od današnjih njihovih očetov ali starih očetov je odvisno, v kakšnem položaju se bodo tedaj narodno in politično-pravno nahajali.

ŠE O VERI, CERKVI IN NARODU.

Kaže, da je zagovornik latinščine č.g.Rekar pogrešno tolmačil moj sestavek "Ali naj še vera služi odnarodovanju?" v KT 261., ker se spušča v razlaganje vere in verskih resnic, dočim se jaz verskih dogem, s katerimi vsaka vera opravičuje svoje božje poslanje, sploh dotaknil nisem, ampak sem hotel edino poudariti umestnost in narodno upravičenost za uvedbo staroslovenskega jezika ne samo v dosedanjih maloštevilnih ampak v vseh slovenskih cerkvah, da bi se na tak način slovenski verniki, posebno oni v mešanih krajih, ošvobodili vpliva tujega klera in se vsaj v verskem oziru pod vodstvom ~~narodnih~~ duhovnikov izognili odnarodovanju.

V zvezi s tem bi hotel edino le poudariti dejstvo, katero so vsi, ki so osebno prisostvovali svetim mašam na staroslovenskem jeziku, mogli ugotoviti, da so namreč z verniki vred mogli vse bolj vtopiti v molitev in bolj globoko razumeti in čutiti versko pobožnost v našem starem jeziku, katerega so po nekolikokratnem prisostvovanju bogoslužju tudi že precej razumeli in na tak način mogli še bolj pazljivo slediti službi božji ter se približati Bogu, kot pa pri bogoslužju v tuji latinščini, katera je za večino vernikov tuja in nerazumljiva kot kitajščina.

Nepobitno je dejstvo, da je poleg grščine in latinščine po božjem navdajenju in v Kristovem imenu že papež Hadrijan proglasil tudi staroslovenščino kot enakopravni cerkveni obredni jezik. Kot takega ga spoštuje danes vsa vesoljna Kristova Cerkev. Njega se poslužuje tudi še danes precej hrvatskih in slovenskih katoličanov v Jugoslaviji, dočim je ostalim Vatikan v konkordatu 1935 leta izrecno ponovil pravico do uporabe starega jezika.

Moj članek, napisan iz čisto narodnostnega nagiba, je imel zato edini namen, da se namreč tudi v mešanih krajih, kjer je po dolgotrajni germanizaciji ostalo še količkaj zdecimiranega slovenskega življa, nastavljajo slovenski duhovniki, ki naj bi kakor to delajo nemški, enako čuvali svoje Slovence. Ker bi pa Slovincem nenaklonjena lokalna cerkvena oblast verjetno delala iz političnih ozirrov razne zapreke in ovire, vidim kot edini izhod za obrambo narodne časti in ponosa, da se Slovenci kot nekdanji naši, posebno panonski, predniki zopet poprimejo vzhodnega staroslovenskega obreda, ki stoji pod direktno zaščito samega svetega očetakot Kristovega namestnika.

Pri tej priliki seveda ne smemo prezreti hvalevrednega dejstva, da so bili v preteklosti kakor tudi v sedanosti slovenski duhovniki vedno in povsod posebno pa še v mešanih krajih prvoboritelji in čuvarji slovenske narodnosti.

Zagovornik latinščine proti staroslovenščini trdi, da je prestop v drugi obred dovoljen samo s privoljenjem Cerkve in da morajo biti za to tehtni razlogi.

Mene ves zagovornikov pofizem glede nujne potrebe latinščine ne more prepričati. Pri tem mi tudi ni jasno, zakaj naj bi ravno slovenski duhovniki bili bolj papeški kot papež sam. Tudi bi rad vedel, če bi ti tehtni razlogi bili potrebni, ako bi naši jugoslovanski katoličani vzhodnega obreda hoteli imeti maše po latinskem obredu.

V ostalem ne bodimo naivni, saj tu vendar ne gre za noben prestop v neko krščansko sekto, ampak samo za vzpostavitev od Boga samega potom svojega namestnika na zemlji danega odobrenja uporabe staroslovenščine kot obrednega jezika, katerega so na našo nesrečo predvsem med panonski mi Slovenci nemški škofje s silo pregnali iz slovenskih cerkva, Slovenci pa so to krščansko nasilje morali plačati s tem, da so se potujčili in tako danes panonskih Slovencev ni več.

Značilno je, da se je enako kot karantanskim in panonskim Slovencev godilo tudi severozapadnim posebno še polabskim Slovanom, proti katerim je bamberški nemški škof latinskega obreda sv. Oton (1103-1139) vodil križarske ekspedicije za pokristjanjenje, kar mu je po dolgih borbah tudi uspelo. Kot znak zmage nad Slovani je dal v svetišču v Štetinu odsekati vse 3 srebrne z zlatom obrobljene glave poganskega boga Triglava in jih poslal kot trofejo papežu v Rim. Nemški nacionalni kler je nato z vso gorečnostjo podpiral oblast, da je asimilirala zaslužnjeni narod tako, da danes tudi polabskih Slovanov ni več.

Nasprotno je pa tudi zelo značilno, da se tam, kjer so Slovani prejeli krščanstvo po staroslovenskem ali vzhodnem obredu niso niti potujčili niti izgubili najmanjše pedi svojega ozemlja.

Kje leži krivda?

Če bi pa Sveta Stolica, ki sicer tekom 1200 let ni nikoli našla vredno vsaj enemu trpinu zaslužnjenih, pobožnih in Cerkvi vdanih Slovencev priznati svetništvo, danes res - kar je neverjetno in izključeno - poskušala ovirati slovensko bogoslužje, todaj se ne bi mogla imenovati niti sveta niti božja, ker bi to delala samo radi politike, kakor to svedoči starodavna borba germanskega klera proti slovanskima blagovestnikoma sv. Cirilu in Metodu in kar potrjuje tudi današnje zadržanje nemškega visokega klera na Koroškem.

Kot razlog, da se v cerkvah zapostavlja slovenščina in da nemški duhovniki zanemarjajo podjarmljeno slovensko ljudstvo, č.g. Rekar upravičeno in pravilno navaja razen narodne nezavednosti in nezanimanja za slovenstvo tudi krivdo Jugoslavije, ki se na žalost ne briga za narodne pravice na Koroškem. Glede verskega vprašanja je ta negativa razumljiva, saj vendar od ateistov ne moremo zahtevati, da bi bili versko bolj uvidevni kot pa sam avstrijski visoki kler.

Za naše zapostavljanje in za naš ponižujoči položaj v cerkvah na Koroškem je pa č.g. Rekar pozabil navesti, da za tako stanje zadene v prvi vrsti krivda samo vrhovno cerkveno oblast. Mi vsi dobro vemo, da bi vrhovni cerkveni glavar kot Kristov namestnik lahko samo z migom prsta odstranil krivice, poniževanja in žalitve svojih slovenskih vernikov in jim omogočil narodno versko življenje s tem, da bi za Slovence dal namestiti slovenske duhovnike.

Onim pa, ki branijo latinščino in so proti temu, da bi se poskušalo uvesti staroslovenski obred v še ostalih katoliških cerkvah Jugoslavije, naj v njihovo tolažbo in pomirjenje pribijem sledeče:

Ni se treba bati, da bi se pri Slovencih izrinila latinščina. Za to obstojajo zelo tehtni in močni razlogi kakor podzavestni občutek manjvrednosti vsled tisočletnega hlapčevanja Nemcem in s tem vkoreninjena ponižnost in pokorščina, tradicionalna privrženost latinskemu obredu, pomanjkanje narodnega ponosa in odločnosti, splošno pešanje vere in mlačnost vernikov, protiverska gonja posebno v ateistični Jugoslaviji

in končno pasivno zadržanje našega odvisnega klera. Torej se tudi na Koroškem "latincem" ni treba bati, da bi se stvari obrnile v korist enakopravnosti staroslovenščine v cerkvi in šolskem verskem pouku.

Pristaši latinščine in nasprotniki staroslovenščine zato lahko prav mirno spijo, ker se jih nezavedni in bojazljivi Slovenci v svojem podzavestnem hlapčevstvu ne bodo nikoli upali vznemirjati.

Te vrstice sem napisal edino zaradi razbistrenja pojmov v tej do sedaj zanemarjeni toda zelo važni panogi našega narodnega življenja. Mnogi celo izobraženejši Slovenci namreč, verjetno radi nepoznavanja politične zgodovine krščanstva, ne znajo razlikovati vere od obrednega jezika in se zato podzavestno boje, da ne bi s prevzemanjem narodne liturgije žalili verski čut drugih katoliških vernikov.

Vprašanje obrednega jezika pa smatram, da je za nas tako važno, da bi mu morali mi vsi posvetiti največjo pozornost.

Dr.V.KISOVEC

ODŠKODNINA BEGUNCEM

Jeseni lanskega leta je Visoki komisar Združenih narodov za begunce podpisal sporazum z vlado nemške Zvezne republike v korist beguncev, ki so bili zaradi svoje narodnosti preganjani pod nemškim nacional-socialističnim režimom ob gaženju človečanskih pravic, kot je že bilo poročano v KLICU 21.januarja letos.

Begunci, ki so dobili zaradi preganjanja trajne poškodbe na telesu ali zdravju, bodo dobili zdaj isto odškodnino kot ostale grupe preganjancev. Del sporazuma, ki se nanaša na te begunce, bo izpolnila nemška zvezna vlada, ki se je obvezala dati vsoto 45 milijonov nemških mark, da pomaga tistim beguncem, ki so bili preganjani zaradi svoje narodnosti, pa bi sicer ne dobili kakšne odškodnine po odškodninskih zakonih zvezne vlade Nemčije. Begunci, za katere bo skrbel Visoki komisar, ne bodo na osnovi tega sporazuma dobili nobene neposredne pravice na podporo in izključena bo vsaka možnost zakonitega priziva proti odločitvi Visokega komisariata.

Za podporo lahko prosijo tisti, ki so bili 1.oktobra 1953.begunci, in ki niso še dobili nobene odškodnine na osnovi odškodninskega zakona zvezne nemške vlade. Izjemo pa utegnejo narediti pri osebah, ki so že dobile odškodnino, a so kljub temu še vedno potrebne pomoči.

Za podporo lahko tudi prosijo sorodniki osebe, ki je bila preganjana v smislu gornjega odstavka, toda le, ako je ta oseba vzdrževala sorodnike za časa svojega življenja. Otroci, ki so bili na dan 1.januarja 1961. polnoletni, ne morejo dobiti nobenega izplačila.

Nobenega plačila ne bodo dobile tiste osebe, katerih ekonomski položaj ne upravičuje takšno podporo. Take osebe pa lahko zahtevajo potrdilo, da bi prišle pod namene fonda, če se ne bi oziralo na njihovo ugodno gmotno stanje.

Pod omenjeni "begunski sklad" tudi ne pridejo tiste osebe, ki so bile preganjane zaradi svoje rase, vere ali političnega prepričanja, če imajo pravico na odškodnino na osnovi nemškega zveznega zakona o odškodnini.

Prošnje je treba vložiti na posebnih obrazcih v nemškem jeziku ter jih nasloviti na "United Nations High Commissioner for Refugees Indemnification Fund," Palais des Nations, Geneve, Switzerland. Rok poteče 31.decembra 1961. Obrazce je mogoče dobiti na gornjem naslovu ali pa na poduradih v posameznih državah, n.pr. za Veliko Britanijo: Acting Representative, UNHCR Branch Office for the United Kingdom, 14-15 Stratford Place, London W.1. Ti poduradi tudi dajejo pojasnila, kadar je kak primer zamotan ali pa splošna navodila, objavljena tudi v angleščini in drugih svetovnih jezikih, niso za posamezno primere dovolj jasna.

J.G.

SOCIALNI SKLAD: V poseben namen Socialnega sklada smo prejeli od sebe, ki ne želi biti imenovana, darilo £10 (desetih funtov šterlingov). Pristržna hvala!

IZ JUGOSLAVIJE BEŽE

Od posebnega dopisnika

Lansko leto je v Trstu zaprosilo italijanske vlasti za politični azil okoli 4.800 oseb. Tržaško taborišče San Sabba je namreč ostalo edino zbiralno taborišče v Italiji, odkar so zaprli onega v Capui in drugega v Cremoni. In tu v Trstu se odloča usoda teh beguncev. Čeprav z njimi postopajo mnogo bolj dostojno kot pa so to delali pred nekaj leti, ko so jih vračali v Jugoslavijo v množicah, jih kljub temu še vedno vrnejo okoli 15%, lani med 700 in 800. O političnem azilu odloča zdaj posebna komisija, v kateri je predstavnik Visokega komisarja Združenih narodov za begunce in predstavnik rimske vlade. Pri svojih sklepih se komisija naslanja na Ženevsko konvencijo (1951), ki jo je Italija ratificirala tri leta pozneje in je s tem postala italijanski zakon. Po njej ni dovolj, da begunec izjavi, da mu ne ugaja jugoslovanski komunistični režim; na nek način mora dokazati, kaj je režim prizadejal huđega njemu in njegovi družini.

Vendar pa ostane odločitev komisije tajna vse do zadnjega trenutka, ko naj bi begunec zapustil zbiralno taborišče. Šele tedaj zve, ali bo premeščen v kakšno taborišče v notranjosti Italije (Capua, Carinaro di Aversa, S. Antonio, Latina) ali pa bo vrnjen v Jugoslavijo. Vsled tega vlada vedno v San Sabbi gotova nervoza, ki jo izkoriščajo nekateri prenapeteži ali tuji agenti; tako zlahka pride do kakšnih neredov in nasilstev. Ta negotovost je tudi vzrok, da okoli 20% beguncev zbeži iz San Sabbe v Francijo; kdor prekorači reko Rhone in prispe v Pariz, je rešen, sicer pa ga francoske oblasti vrnejo.

Na ta način potem ostane za emigriranje preko morja okoli 3.000 oseb. To vprašanje je zdaj bolje urejeno kot pa je bilo prej, tako da je lani n. pr. bilo preseljenih preko morja več beguncev kot pa jih je prišlo v Italijo. Seveda pa je še vedno najhujše s tistimi primeri, ki so že vsa leta prej povzročali največ preglavic, ker so se jih otepale vse države po vrsti: ostareli, kronično bolni, invalidi in podobno. Za te primere se včasih zavzame Švedska. Sicer pa je do zadnjega šlo še vedno največ beguncev v Avstralijo, kjer je postopek najhitrejši. Dasi je upati, da bo avstralska vlada vztrajala pri odločitvi, da dvigne svoje prebivalstvo letno za 1% s pomočjo imigracije, se je vendar zadnje čase bati vsled gospodarskih razmer tam, da bodo omejili nekvalificirano delovno silo. To utegne kajpak močno prizadeti begunce v San Sabbi, zlasti še, ker "Refugee Migration Service", ki posluje v okviru ameriških ambasad, že itak smatra jugoslovanske begunce kot drugovrstne, ko gre za to, kdo bo nosil stroške prevoza in naselitve. Vrata v Združene države so sicer z novim zakonom odprta, toda normalna kvota za Jugoslovane še vedno stoji na letu 1947. Kanada je skoro povsem ustavila imigracijo; sprejema le najbližje svoje.

Za emigriranje skrbe prostovoljne organizacije kot National Catholic Welfare Conference (USA), World Council of Churches (Ženeva), International Rescue Committee (za študente in intelektualce) ter HIAS za Žide. Poleg že omenjene Refugee Migration Service pomaga pri tem tudi Medvladni odbor za evropsko selitev.

Letošnje število beguncev iz Jugoslavije je nekoliko višje od lanskega. Od teh je okoli 40% Hrvatov, 25-30% Slovencev, 15-20% Srbov in 10-15% Macedoncev, manjšin in drugih (doslej preko 300 Albancev).

Jugoslovanska meja je dobro zastražena, vendar pa ni minirana, a včasih le pride do streljanja. Kaže, da polovica poskušanih begov ni uspešna. Take prepeljejo najprej v zapor v Sežano, od tam pa v zbirališče Brestanica (Rajhenburg), odkoder pošljejo Hrvate v Zagreb, Srbe pa v Beograd itd. Zajetim beguncev potem navadno sodijo krajevna in nižja sodišča; kazen: od enega do šest mesecev, včasih že s pretepanjem v Sežani.

Od tujih beguncev iz Jugoslavije jih največ beži iz taborišča Gerovo v Gorskem Kotaru. Kaže, da zadnje čase režim tolerira to.

Kaj je končno najpogostejši razlog za pobeg? Begunci izjavljajo, da siljenje v partijo ali slab postopek, če so bili starši četniki ali ustaši.

JEZIKOVNA ENAKOST

Zadnje čase smo imeli priliko brati nekaj dopisov v tem in drugih emigrantskih časopisih, v katerih so se posamezni poročevalci in komentatorji bavili s problemom jezikovne enakosti v Titovi Jugoslaviji. Brali smo, da bi Srbi radi posrbili odn. vsilili svoj jezik drugim narodnostim v Jugoslaviji in da se prav za prav proces "posrbovanja" po vojni ne razlikuje od procesa "posrbovanja" pred vojno, in to kljub Titovim zagotovilom, da so komunisti "rešili" narodnostno vprašanje. Vsa ta poročila in komentarji so bili osnovani na nekih podatkih, da so razni formularji in odredbe, katerih se poslužujejo v Sloveniji, napisani v srbsčini.

Ne bi se rad spuščal v debato o teh zadevah, dokler ni na razpolago več in bolj zanesljivih podatkov, kot pa jih imamo trenutno na razpolago. Da so titovci "rešili" narodnostno vprašanje v političnem pogledu, se mi zdi dovolj ilustrirano z ustanovitvijo takšne federacije kot jo imajo sedaj. A vkoliko so ga uspeli rešiti v ideološkem pogledu, in tu ne mislim ravno na marksistično ideologijo, je drugo vprašanje, ki ga je težko presojati od zunaj. Menim, da je vsako napihovanje gotovih slučajev, ki so nam prišli do ušes, politično neoportuno, ker ne škoduje samo titovcem ampak tudi demokratsko usmerjenim elementom. Delati iz muhe slona je gola demagogija. Pač pa bi pozdravil vsak resen poskus, da se s stvarjo pobavimo in da ločimo črno od belega in da šele potem izrazimo svojo sodbo o tem problemu - ako obstoja - v celoti.

V tej zvezi bi rad spregovoril o "veledebati", ki se vodi že nekaj mesecev v Sloveniji o vprašanju slovenskih podnaslovov na tujih filmih, ki jih predvajajo slovenski kinematografi. Dejstvo je, da je imelo lani od 107 filmov, ki so jih gledali v Sloveniji, samo 49 slovenske podnaslove, vsi ostali so imeli bodisi srbske bodisi hrvaske podnaslove. Pri tem poudarjam "srbske" in "hrvaške" in ne samo "srbske" in "srbohrvaške", kajti podjetja, ki razpošiljajo filme po Jugoslaviji, so tako v Srbiji kot na Hrvaškem kot v Sloveniji (Vesna Film). Slovensko podjetje opremlja take filme v slovenščini, "srbohrvaščini" in makedonščini (čeprav obstoja v Makedoniji samo 72 kinematografov), medtem ko srbska in hrvaška podjetja opremljajo filme samo s "srbskimi" in "hrvaškimi" podnaslovi, čeprav akt sekretariata za prosveto in kulturo zvezne vlade z dne 18. julija 1959 pravi, da je "treba upoštevati priporočilo sveta za film in odbora za prosveto in kulturo zveznega izvršnega sveta (t.j. zvezne vlade) in da je treba v bodoče kopije filmov za slovensko kinematografsko mrežo obvezno opremljati s slovenskimi besedili." Akt dodaja, da naj bi "Vesna Film" organiziral slovenski prevod ne glede na to, od koga prejme kak film. Razume se, da bi tak film ne smel biti opremljen z nobenim drugim jezikom pred tem, t.j. da bi ga moralo podjetje, ki ga dobi iz tujine poslati naravnost "Vesni filmu" v podnaslavljanje.

Priporočilo in akt torej docela jasno določata politiko na tem področju. Kljub temu se število filmov, ki so opremljeni s slovenskimi podnaslovi manjša ne pa večja. Zakaj? Ali gre tu za "srbizacijo" ali "hrvatizacijo" slovenskega prebivalstva? Nek študent je v ljubljanskem dnevniku DELO zapisal: "Ta problem mora zginiti z dnevnega reda, saj ni v njem ničesar pozitivnega, ničesar, kar bi krepilo prijateljstvo med našimi narodi. Ponekod po nepotrebnem spodbuja šovinistične težnje. Navsezadnje pa tudi imamo pravico gledati filme v svojem jeziku... Nemalokrat sem bil priča, kako se je res duhovitim besednim domislicam smejalo le nekaj ljudi - preprosto zato, ker drugi teksta niso razumeli." In to je še dosti večji problem na podeželju in zlasti na Primorskem.

Zakaj torej manjka slovenskih podnaslovov?

Razlogov je več, toda bistveno sta dva: 1) ker trgovska stran tega problema prevladuje prosvetno in 2) ker ni enotnega pritiska na razdeljevalna podjetja s strani slovenskih kinematografov. Dobiček je oni faktor, ki ga imajo najbolj v mislih tako razdeljevalna podjetja kot slovenski kinematografi. Medtem ko razdeljevalna podjetja trdijo, da filma s slovenskimi podnaslovi ne morejo uporabiti nikjer dugoje kot samo v Sloveniji (nek film, ki ga je "Vesna Film" poslal po pomoti s slovenskimi podnaslovi v nek drug del države, je bil izžvižgan sredi predstave), slovenski kinematografi imajo samo eno izbero: da odbijejo sprejeti film, ki nima slovenskih podnaslovov, kar v praksi pomeni, da ali vrtijo filme s srbskimi odn. hrvaškimi podnaslovi, ali pa za pro svoje obrate. Po drugi strani pa bi slovenski kinematografi radi imeli take filme, ki "nesejo" - a to so običajno kavbojski filmi. Enako kot v zunanji trgovini na splošno, velja tudi na filmskem področju, da ne moreš dobiti moke ako ne kupiš tudi harmonike, čeprav morda harmonike nočeš, t.j. da ne moreš dobiti kavbojskih filmov,

ako ne vzameš tudi "resnih" filmov, ki privlečejo samo bolj zrelo občinstvo - manjše občinstvo in manjši dobiček. A stroški s podnaslavljanjem so v obeh slučajih isti od pri "resnih" filmih višji, ker je treba več podnaslovov za razlago vsebine odn. razgovorov, da so občinstvu razumljivi.

V Sloveniji obstoja 246 kinematografov, kar predstavlja eno šestino vseh kinov v Jugoslaviji. Večina filmov, ki pride v Slovenijo, gre skozi vse te kinematografe. Ako vsak od njih predvaja isti film povprečno dvakrat, je to najmanj 500 krat. Nobenega dvoma ni, da bo tak film izgledal bolj žaltavo na koncu petstotih obratov in da ga bodo morali morda dati v pokoj. Razdeljevalna podjetja običajno odkupijo v tujini šest kopij vsakega filma, ki ga mislijo vrteti v Jugoslaviji. Ako slovenski kinematografi predstavljajo eno šestino vseh kinov v Jugoslaviji, je dokaj logično, da imajo pravico na eno kopijo in da z njo naredijo, kar hočejo, t.j. da nanjo stavijo slovenske napiske. Potem bo pač vseeno, ali gre za kavbojske ali za resne filme. Razlika pa nastane pri nakupu raznih filmov, ker so cene črno-belih filmov nižje od cen barvnih in Cinemascope filmov. Pravijo, da vsaka kopija barvnega filma stane 800.000 dinarjev v primeri s 150.000 dinarjev za kopijo črno-belega filma. Zato bi v slučaju črno-belih filmov nabavna podjetja lahko odkupila sedem kopij namesto šest in eno dodelila Sloveniji, medtem ko bi bilo težje storiti nekaj podobnega z barvnimi filmi, zlasti še, ker jih je treba plačati v tujih valutah. Z ozirom na to, da izdelujejo dandanes vse več barvnih in Cinemascope filmov, je jasno, da bi Slovenija trpela v pogledu kvalitete, ker se vse večje število boljših filmov pojavlja v barvi. Potrebne bi bile baje zato posebne denarne doklade za Slovenijo odn. višje cene vstopnicam v slovenskih kinematografih. Po drugi strani pa trdijo, da bi filmi, barvni ali ne, privlekli dosti več občinstva, ako bi imeli slovenske podnaslove in da bi se na ta način pokrili tudi večji stroški.

Izdelava podnaslovov stane okrog 140.000 dinarjev za en film, kar je približno 300 dinarjev na predstavo. To ni veliko in gre tu zato predvsem za zanikrnost razdeljevalnih podjetij, za katere je Društvo strokovnih prevajalcev v Ljubljani ugotovilo, da gledajo na prevajanje kot na nekakšno "nujno nadlego". Ako se tem podjetjem zdi celo prevajanje v srbsčino odn. hrvaščino nujna nadlega, kakšna nadlega se jim mora zdeti potem šele prevajanje v sloveščino in makedonščino! Toda z ozirom na to, da gre tu itak za posebno kopijo, ki bi jo poslali v Ljubljano, kjer bi se Društvo strokovnih prevajalcev pobrigalo za njene podnaslove, je očitno, da gre tu delno za vprašanje stroškov v celoti, kot sem omenil v preteklem odstavku, a delno za neenotno stališče slovenskih kinematografov. Dogaja se namreč, da n.pr. dva kinematografa po vsej sili hočeta predvajati isti film istočasno, čeprav je samo ena kopija opremljena s slovenskimi podnaslovi. Tako en kino potem predvaja film s slovenskimi, a drugi s srbskimi odn. hrvaškimi podnaslovi. To pomeni, da je kopija s slovenskimi podnaslovi slabo izrabljena in ni predvajana tolikokrat kot je potrebno, da se izplača. Dokler bodo obstojale v Sloveniji take razmere - da bo vsak kinematograf delal kot se mu bo zdelo, neglede na važnost tega vprašanja - je jasno, da bodo razdeljevalna podjetja imela zelo tehten razlog proti posebnim kopijam filmov s slovenskimi podnaslovi. Krivda torej leži predvsem na domačem pragu in tega je treba najpreje pomesti.

Trgovska računica se ne sestoji samo iz tega, ampak tudi iz izgube, ki jo kinematografi baje imajo s predvajanjem "vzhodno-evropskih" in jugoslovanskih filmov. Iz debate, ki se vodi v Sloveniji, je razvidno, da "vzhodno-evropski" filmi predstavljajo čisto izgubo, a da jih kinematografi - ne le v Sloveniji, marveč tudi po vsej Jugoslaviji - morajo predvajati "sicer nastajajo problemi na višji ravni", t.j. na mednarodni ravni. Kar se jugoslovanskih filmov tiče, je problem precej podoben, ker jih občinstvo pogostokrat ignorira zaradi njihove slabe kakovosti, a so jih kinematografi obvezni predvajati v skladu s predpisi o zaščiti domače filmske industrije.

Ako vzamemo vse to v poštev, nam postane jasno, da tu ne gre zgolj za namerno politično zgago. Zato vsa ta debata v Sloveniji vodi do zaključka, da je nujno preštudirati sedanje stanje in da se z ev. reorganizacijo poslovanja nakupa in razdeljevanja filmov v Jugoslaviji na splošno in pa enotnosti slovenskih kinematografov napram temu vprašanju reši problem, ki povzroča toliko slabe volje in politično nezaželenih momentov.

M.P.G.

PREJELI SMO IN ZAHVALIMO:

"Slovenski profesorji na ameriških univerzah in collegeh". Zbral in uredil Jože Velikonja. 1961.

V SEDMO LETO

Hvalevredno je, da je tudi letos, četrtič po vrsti, izdala slovenska gimnazija v Celovcu svoje letno poročilo; stroške zanj je v glavnem nosilo Združenje staršev na tej šoli, ki se uradno imenuje "Državna realna gimnazija in gimnazija za Slovence". Iz samega poročila, ki na prav zanimiv in pregleden način odkriva podobo in dejavnost gimnazije, je razvidno, da je na njej poučevalo 16 učnih moči v šestih razredih, od katerih je imel 2. razred dva oddelka. V šolo je hodilo v minulem šolskem letu 231 rednih učencev (162 fantov in 69 deklet); od teh so bili trije privatisti. V 1. razredu je bilo 47 učencev, v obeh oddelkih 2. razreda 56 učencev, v tretjem razredu 41 učencev, v četrtem razredu 39, v petem 24 in v šestem 21 učencev. (Za primerjavo naj navedem, da je uspešno končalo prejšnje šolsko leto - 1959/60 - 174 dijakov, v čemer pa so že vključeni izidi popravljalnih izpitov.) Zanimivo je, da se je ruščine učilo v 6. razredu kar 19 učencev od vpisanih 21.

Sodeč po poklicu staršev šolanih dijakov, bi bila socialna podoba dijakov takšna: 79 dijakov izhaja iz kmečkih družin, 65 iz delavskih. Obrtniškem stanu pripada 31 staršev, 36 staršev pa je uradnikov, 5 rentnikov in 12 jih ima prosti poklic. (Privatisti niso vključeni.) Od 228 dijakov stanuje 179 dijakov v raznih domovih, 33 se jih vozi dnevno v šolo (z vlakom ali avtobusom), samo 16 pa jih stanuje v Celovcu. Iz kakšnih družin prihajajo dijaki? 23 učencev je odincev, 38 iz družine z 2 otrokoma, 48 iz družin s 3 otroki (največ), 33 iz družin s štirimi otroki in 36 iz družin s petimi. Dva dijaka prihajata iz družin s 14 otroki.

Seveda pa poročilo še podrobno našteva dejavnost šole na raznih poljih (koncerti in slično), njeno gnotno stanje, kakšne učbenike uporabljajo itd. Pogrešam pa poimenski ali vsaj statistični pregled šolskih uspehov. Iz "pregleda razredov" je le razvidno, da je od vseh dijakov končalo razrede s prav dobrim uspehom 42 učencev. Ni izključeno, da je tak način poročanja posebnost šol v Avstriji. DP.

SLOVENŠKI RADIO

CLEVELAND v Ohiju je poznan po svojem kozmopolitskem značaju. Skoraj je ni narodnosti in rase, ki ne bi bila zastopana v tem industrijskem središču ob Erieskem jezeru. Manj poznano je dejstvo, da vse te narodnosti že dolga leta posredujejo svojim pripadnikom domačo glazbo in kulturo tako na samostojnih prireditvah kot preko radijskih valov.

Tedensko je oddajanih 80 ur programov (na 16 postajah), in sicer 21 ur za Nemce, 12 za Madžare, 11 za Italijane, 9 za Slovence, 8 za Grke in postopoma manj za Poljake, Slovake, Čehe, Srbe, Hrvate, Špance (Porto Rico), Litvance in Žide, Ukrajince in Libanonce. Večina teh programov je oddajana ob nedeljah. Začetkom aprila pa je pričela s svojimi rednimi oddajami postaja WXEN-FM, ki na ultrakratkih valovih od 3h pop. do polnoči oddaja izključno narodnostne programe in kontinentalno plesno glazbo. Slovenski program je oddajen vsak večer od 6-7 ure, v nedeljo pa od 11h do 12h dop. Oddajo vodita Milan Pavlovčič in Rado Mertart, z dnevnimi vestmi in tedenskim komentarjem pa sodeluje Pavle Borštnik.

Peka

GENERALOV OBISK

Koncem maja je prišel na obisk v Evropo g. Ivan Prezelj, general Anderson, kot je verjetno bolje poznan med Slovenci. Od l. 1949. živi v Clevelandu, kjer je kmalu po prihodu zagrabil za težko delo v tovarni, nakar je z vztrajnostjo izpolnil predpisana leta, da je nedavno lahko stopil v pokoj. V Evropo je prišel obiskat svoje sorodnike in nekdanje soborce, ki jim je bil v domovini komandant. Žal pa mu je nenadna bolezen preprečila, da bi ostal dalj časa v Angliji in se je moral 24. julija vrniti v Ameriko. B

JUGOSLAVIJA IN EMIGRANTI

V naslednjem podajamo glavne točke iz intervjuja, ki ga je imel Aleksandar Ranković z direktorjem in urednikom POLITIKE, objavljenem 9. julija.

Vprašanje: Kakšno važnost pripisujete vprašanju izseljencev?

Odgovor: Samo dejstvo, da se izven naših meja nahaja okrog en in pol milijona izseljencev, kaže, da je treba posvetiti pozornost vprašanjem, ki se pojavljajo v njihovih odnosih do Jugoslavije. Zaradi tega je naša vlada polagala posebno važnost na izseljence in njihova vprašanja. Pri tem je naša vlada imela v vidu, da se zveže z našimi izseljenci in njihovimi združenji in kulturnimi in strokovnimi organizacijami razvijajo roko v roki z razvijanjem vsestranskega sodelovanja z narodi in državami, v katerih žive naši izseljenci. Negovanje in jačanje patriotskih čustev izseljencev napram stari domovini, ob polnem spoštovanju njihovih čustev napram deželi, v kateri sedaj žive, lahko samo doprinese k temu cilju. O pozitivnem delovanju naše predvojne emigracije za časa vojne in po osvoboditvi naše dežele je bilo že večkrat govora, a to je bilo tudi poudarjeno v referatih na kongresu udruženja borcev narodno-osvobodilne vojne Jugoslavije.

Kot je poznano, za časa vojne in na koncu druge svetovne vojne je ostalo v tujini odn. zapustilo domovino okrog 200.000 ljudi. Večina njih so bili vojni ujetniki, t.j. pripadniki bivše jugoslovanske vojske, kakor tudi oni, ki so se na koncu vojne pod različnimi drugimi okoliščinami zatekli v tujino. Mnogi izmed njih so zaradi lažnjive sovršne propagande o prilikah v naši deželi ostali v tujini in poskušali, da tam rešijo vprašanje svojega obstoja. Toda zahvaljujoč v prvi vrsti ugledu, ki si ga je Jugoslavija pridobila s svojo dosledno borbo za mir v svetu, doseženim rezultatom v izgradnji in vse uspešnejšem notranjem razvoju na osnovi novih demokratskih socialističnih odnosov in zlasti še zahvaljujoč vse širšem upoznavanju stvarnosti v naši deželi, večina se je začela osvobojevati zablod o svoji domovini in postopoma obračati hrbet na peščici vojnih zločincev in drugih sovražnikov nove Jugoslavije. Istočasno kažejo iz dneva v dan vse bolj pozitiven odnos napram naši deželi in stopajo v poslovni stik z našimi predstavniki v tujini.

Vprašanje: Kakšno je stališče zveznega izvršnega sveta (zvezne vlade) napram tzkzv. razseljenim osebam (DP)?

Odgovor: Danes, po desetih letih, lahko rečem, da se je stanje v vrstah vojne in povojne emigracije marsikaj izpremenilo v pozitivni smeri. Že tedaj je bila poudarjena pripravljenost jugoslovanske vlade, da pomaga onim, ki žele najti svojo pravo pot. To je dovedlo do vrnitve velikega števila razseljenih oseb domov. Zvezni izvršni svet namerava, da s tem stališčem nele nadaljuje, ampak da tudi z nadaljnimi naporji doprinese k reševanju njihovih problemov. Razume se, da to tudi danes ne more veljati za one, ki so bili težki vojni zločinci ali organizatorji in aktivni sodelavci pri sovražnem delovanju iz tujine proti novi Jugoslaviji.

Veliko število razseljenih oseb se je vrnilo v Jugoslavijo že po 1946. letu, medtem ko število onih, ki se vračajo odn. ki se žele vrniti, narašča iz dneva v dan.

Vprašanje: V čem obstoja pomoč in zaščita, ki jo nudijo naša diplomatska in konzularna predstavništva in drugi naši organi tem osebam?

Odgovor: Naša predstavništva prejmejo letno okrog 20.000 prošenj za pomoč iz domovine, a število prošenj, katera lahko rešujejo naša predstavništva sama, je še dosti večji. To se tiče dobave raznih vrst dokumentov iz domovine, rešitve imovinsko-pravnih vprašanj, sklepanja porok potom opolnomočencev in drugo.

Vprašanje: Na kak način bo zvezni izvršni svet omogočil vsem onim, ki še niso uredili svojega odnosa napram Jugoslaviji, da to store?

Odgovor: Imajoč v vidu, da veliko število oseb iz vrst vojne in povojne emigracije poskuša urediti svoje odnose napram Jugoslaviji in dejstvo, da je velika večina njih še nekako rešila svoj gospodarski položaj v tujini, so bile podvzete potrebne mere, da se omogoči vsem onim, ki doslej še niso uredili svoje odnose napram Jugoslaviji, da to store. Pri tem mislim predvsem na prošnje za registracijo v knjigah jugoslovanskih državljanov, ki jih vodijo naša predstavništva v tujini, na izdajanje potnih dokumentov za ureditev nadaljnega bivanja v tujini in za repatriacijo, kakor tudi na izpis iz državljanstva onih, ki so že sprejeli državljanstvo dežele, v kateri prebivajo, in slično.

Vsi oni, ki bodo uredili svoj položaj napram Jugoslaviji, bodo lahko normalno prihajali na obisk v domovino, podobno kot to v vse večjem številu delajo iz leta v leto naši izseljenci.

Vprašanje: Ali obstoja možnost, da družine takih oseb dobijo dovoljenje za izselitev, da bi se združili z njimi odn. da bi jih obiskali v tujini?

Odgovor: Naši odgovorni organi so samo v zadnjih petih letih izdali okrog 80.000 dovoljenj našim državljanom, da obiščejo svoje rojake, ki živijo v tujini. Poleg tega, veliko število naših državljanov je dobilo dovoljenje za izselitev, da bi prišlo do ponovnega združenja družin. Okrog 20.000 stalnih potnih listov je bilo izdanih s tem ciljem od konca vojne do danes.

Drugi del intervjuja se tiče jugoslovanskih državljanov v vzhodno-evropskih deželah. Tretji del intervjuja se tiče novih beguncev iz Jugoslavije. O tej je Ranković dejal, da je vse manj takih, ki iz avanturističnih in podobnih pobud odhajajo preko meje. Tu gre za mlade ljudi, ki v svoji nepremišljenosti upajo, da bodo nekje v svetu prišli do lahkega zaslužka in udobnega življenja. Toda že pri prvih korakih v tujini naletijo na stvarno stanje in doživijo težko razočaranje. Ranković je omenil stališče nekaterih dežel, ki takim osebam dajo status političnih beguncev, čeprav jim je dobro poznano, da pobude, iz katerih so zapustili svojo deželo, nimajo nobene zveze s politiko. Naša predstavništva v tujini potem podzemajo vse, v soglasju z načeli mednarodne prava, da jim nudijo vso možno pomoč in zaščito, posebno kadar take osebe, razočarane in brez sredstev za obstoj, prosijo za vrnitev domov.

Na koncu je Ranković izjavil, da je potrebno obstoječe zakone in uredbe, ki se nanašajo na emigrante, izpopolniti in vskladiti z dosedanja prakso v smislu tega, kar je rekel v intervjuju. Zvezni izvršni svet je zato ustanovil posebno komisijo, ki bo proučila vsa ta vprašanja in pripravila potrebne predloge. Pričakuje se, da bo izvršni svet kmalu v stanju izdati potrebna navodila, ki se tičejo tako izseljevanja kot vseljevanja v Jugoslavijo.

OD MESECA DO MESECA

Glavna proslava 20-letnice revolucije in upora v Jugoslaviji se je vršila v Titovem Užicu, kjer je Ranković odkril spomenik Titu, a Tito je govoril na velikem mitingu 1. julija.

V svojem govoru je Tito primerjal sedanji mednarodni položaj s položajem pred 22 leti in obtožil zahodne sile, da sledijo isto politiko napram Nemčiji kot so jo sledile takrat v upanju, da se bo Nemčija obrnila proti Sovjetski Zvezi. Popuščanje Hitlerju in fašizmu je razbilo Ligo Narodov, a nerazrešeni svetovni problemi, ki jih je zapustila zadnja vojna, grozijo sedaj tudi Združenim Narodom. Tito je dalje obtožil zahodne države, da so pozabile na Atlantsko Listino, ki sta jo med vojno sestavila Roosevelt in Churchill. Kolonialni narodi so ugotovili, da Atlantska Listina ne velja za nje in da se morajo boriti za svojo svobodo z orožjem v roki. (Pri tem ni omenil, da je bila Atlantska Listina v enaki meri namenjena na evropskim kot drugim narodom v svetu in da je Sovjetska Zveza enostavno pogoltnila baltske države in da njeni "sateliti" nimajo nobene pravice do samoodločbe. Debata o tem bi verjetno "samo povečala mednarodno napetost".)

Listina Združenih Narodov je enako zlorabljena, tako da je najpreje prišlo do usta-

novitve NATA in nato do varšavskega pakta, je ugotovil Tito. Zaupanje v ZN je znatno zmanjšano, toda številne male in srednje države ne bodo dopustile, da bi se njihova usoda reševala za njihovimi hrbti. To je že bilo dokazano na zadnjem zasedanju gl. skupščine ZN in bo ponovno dokazano na sestanku šefov neopredeljenih držav v Beogradu v septembru.

Potem ko je še enkrat opisal odnose med Jugoslavijo in vzhodno-evropskimi državami in sovražno propagando iz Albanije in Kiptajske, je Tito kritiziral dejstvo, da so se proslave Spominskega Dne na čast padlim ameriškim vojakom v ZDA udeleževali tudi ustaši, ki so se v zadnji vojni borili proti zaveznikom. Pripomnil je tudi, da odgovorni zahodni državniki zelo redko na padajo Jugoslavijo, čeprav se ne strinjajo z njenim režimom in ideologijo, medtem ko vzhodno-evropski voditelji počenjajo ravno obratno v kljub svojim pridigam o socializmu. To vzbuja nezaupanje tudi v drugih državah, ki imajo socialistična nagnjenja.

Zunanji minister Koča Popović je bil na uradnem obisku v Sovjetski Zvezi, kjer je vodil razgovore z Gromykom. Bil je tudi na sprejemu pri Hruščovu in v Leningradu.

Na kosilu, ki ga je v njegovo čast priredil Gromyko v Moskvi, je Popović poudaril cilje jugoslov. zunanje politike mirnega sožitja med državami z različnimi družbenimi sistemi in izjavil, da razlike, ki obstojajo med Jugoslavijo in Sovjetsko Zvezo ne bi smele preprečevati razvijanje dobrih odnosov med obema deželama. - Skupni komunike, ki je bil izdan v Moskvi in Beogradu, pravi, da so jugosl. in sovjetski pogledi na mednarodna vprašanja podobni in da se včasih tudi ujemajo.

Po obisku italijanskega zunanjega ministra Segnija Jugoslaviji so izdali skupno poročilo, v katerem je med drugim rečeno, da narodne manjšine predstavljajo "element tesnejših stikov in skupnega razumevanja" in da sta obe vladi odločeni razvijati odnos na osnovi sodelovanja in dobrega sosedstva.

Na obisku je bil tudi predsednik senegalske vlade.

Kardelj obisk v Londonu se je podaljšal za nekaj tednov (ne dnevov). Obenem z njim so bili njegova žena in njegov sin in hči. Obiskal je Cambridge, Oxford, BBC, Edinburgh, Festival Hall v Londonu, Macmillan in Geitskella. Kupil je dokaj knjig in gramofonskih plošč. OBSERVER poroča, da mu je najbolj všeč britanska klima in disciplina ter snaga angleškega ljudstva. Kot "Balkanca" so mu bile zlasti všeč dolge disciplinirane vrste ljudi, ki čakajo na avtobuse, kino, itd. Bil je presenečen, ko je videl ljudi hoditi v parkih po travi. "Britanija je kot dobro vzdrževan vrt," je izjavil. Prisegel je tudi, da se ni nikdar boljše zabaval v svojem življenju. - Na jezen bo v Londonu izšla njegova knjiga o kitajski kritiki mirnega sožitja med narodi.

Dr. Aleš Bebler, ki je bil doslej predsednik odbora za zunanje zadeve zvezne skupščine, je bil postavljen za veleposlanika v Indoneziji.

Ob 20-letnici revolucije so objavili na slednje podatke: Jug. KP je štela ob začetku vojne 12.000 članov, 9.000 članov, vklj. 10 članov predvojnega CK, je padlo za časa vojne. Skupno z onimi, ki so bili sprejeti za člane med vojno, je padlo 25.000 članov in voditeljev KP ter preko 50.000 članov SKOJ-a. Na koncu vojne je KPJ štela 141.000 članov. Danes jih šteje 1.700.000.

Zvezna vlada je odobrila kredite za razvoj televizijske mreže, ki trenutno obsega samo 15% Jugoslavije. Do 1965. leta bo vsaj pol milijona ljudi imelo svoje TV aparate.

GOSPODARSTVO: 45% prebivalstva Slovenije je zaposleno. Produktivnost dela je nad jugosl. povprečjem. Isto velja za zaslužki ki znaša okrog 22.000 mesečno na zaposleno osebo. To so številke, ki jih je navedel Stane Kavčič, predsednik gl. odbora slovenskih sindikatov, skupini novinarjev iz drugih republik.

Zoran Žagar, direktor slovenske sekcije jugosl. investicijske banke, je bil postavljen za glav. direktorja te banke. Dosedanji gl. direktor Nikola Miljanić je postal predsednik upravnega odbora.

Vrednost jugosl. izvoza v prvi polovici tega leta znaša 81 milijard dinarjev, kar predstavlja samo 44,8% predvidenega izvoza za 1961. Najbolje so se odrezale industrije nafte, železa in jekla ter tekstilnih in prehrabnih izdelkov, ki so presegle izvozni načrt. Izvoz agrarnih izdelkov je dosegel 48% letnega načrta. Najboljše so se prodajali poljedeljski izdelki, živina in ribe. Trdijo, da se bo končna slika izvoza popravila v zadnjem četrtletju, ko bo dokončanih nekaj večjih ladij.

V Jugoslavijo bodo uvozili: 12.000 ročnih ur, 1.000 sesalnih aparatov za prah, 250 kotlov za električno gretje vode in 150 aparatov za sušenje rok iz Sovjetske Zveze; 5.000 foto-aparatov in 400 električnih gramofonov iz Vzhodne Nemčije; 48.000 m² foto-papirja iz Madžarske; 140 pralnih strojev iz Čehoslovaške; 400 hladilnikov iz Zahodne Nemčije in 10.000 vžigalnikov ter večje količine magnetofonov in žepnih tranzistorjev iz Avstrije.

Zadnjič sem omenil zaloge pohištva in opreme, ki se kopičijo v skladiščih posameznih tovarn zaradi visokih cen. Sedaj so objavili, da se kopičijo tudi zaloge tekstilnih izdelkov, katerih vrednost cenijo na 24 milijard dinarjev, 7 milijard več kot pred enim letom. Samo volnenega materiala je na razpolago osem milijonov kvadratnih metrov.

Izgradnja povprečno velikega stanovanja stane sedaj 4 milijone dinarjev v primeri z 2 milijoni dinarjev pred tremi leti. Vzrok je v povečanih cenah gradbenega materiala, zlasti opeke in cemetnih izdelkov. Pravijo, da je povečanje cen neopravičeno, ker podjetja, ki izdelujejo ta material, ne izkoriščajo svojih strojev do polne kapacitete v kljub povečanim potrebam. S tem ustvarjajo pomanjkanje materiala in višje cene, kot v kapitalizmu.